

बांधकाम साहित्यात व बांधकामात फ्लाय
अॅशचा वापर अनिवार्य करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक बांधकाम विभाग
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१६/ प्र.क्र.५०/यं.बां.सा.
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दि. २६ जुलै, २०१६.

संदर्भ :- १) केंद्रीय पर्यावरण व वन मंत्रालयाच्या अधिसूचना

- i. क्र. का.आ.७६३ (अ) दि. १४/०९/१९९९
  - ii. क्र. का.आ.२८०४(अ) दि. ०३/११/१९९९ ;
  - iii. क्र. का.आ.२५४(अ) दि. २५/०१/२०१६
- २) शासन परिपत्रक क्र.संकीर्ण १०९८/प्र.क्र.२३/बां.सा. दि.२०/८/२०१६ व समक्रमांकाचे दि.७/१०/९८ चे शुद्धीपत्रक.
- ३) पर्यावरण विभागाचे दि.१०/२/२०१६ चे कार्यालयीन आदेश
- ४) सहसचिव केंद्रीय पर्यावरण व वन मंत्रालय यांचे दि.२८/४/२०१६ चे पत्र.

प्रस्तावना :

केंद्रीय पर्यावरण व वन मंत्रालयाच्या दि.३.११.९९ च्या अधिसूचनेनुसार भूपृष्ठावरील उपजाऊ मातीपासून लाल विटा तयार करण्या-या उत्पादकांना प्रतिबंध करण्यात आला असून कोळसा किंवा लिग्नाईटवर चालणाऱ्या औष्णिक विद्युत केंद्रापासून १०० किलोमीटरपर्यंतच्या बांधकामात फ्लाय अॅशपासून बनविण्यात आलेल्या बांधकाम साहित्याचा व विटांचा वापर करणे बंधनकारक करण्यात आले.

फ्लाय अॅशच्या सहाय्याने निर्माण केलेल्या विटा तांत्रिकदृष्ट्या सरस असून इंधनाची बचत होऊन पर्यावरणचाही समतोल राखता येत असल्यामुळे याबाबत सर्वकष विचार करून फ्लाय अॅशपासून तयार करण्यात आलेल्या विटांच्या वापर नॉन स्ट्रक्चरल कामांसाठी तसेच लोड बेअरिंग स्ट्रक्चरसाठी करण्याचे आदेश शासनाच्या संदर्भ क्र.२ च्या शासन परिपत्रकाद्वारे देण्यात आले.

केंद्रीय पर्यावरण व वन मंत्रालयाच्या उपरोक्त अधिसूचनेमध्ये औष्णिक विद्युत केंद्रांना त्यांच्याकडे निर्माण झालेल्या फ्लाय अॅशचा ३१ ऑगस्ट २००७ पर्यंत १००% वापर करण्याचे उद्दिष्ट निर्धारित केले होते, तथापि औष्णिक विद्युत केंद्राकडून त्यांना दिलेले उद्दिष्ट साध्य झालेले नाही. त्याउलट औष्णिक विद्युत केंद्रातून निर्माण होणा-या फ्लाय अॅशचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढतच आहे. ही बाब विचारात घेऊन केंद्रीय पर्यावरण व वन मंत्रालयाच्या दि. १४/०९/१९९९ च्या मूळ अधिसूचनेमध्ये दि.२५/०१/२०१६ च्या अधिसूचनेनुसार सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. तसेच औष्णिक विद्युत केंद्र त्यांचेकडील उपलब्ध फ्लाय अॅशच्या अद्यावत साठ्याचा तपशिल त्यांच्या संकेत स्थळावर ठेवणार आहेत. त्या पार्श्वभूमीवर फ्लाय अॅशचा वापर अनिवार्य करण्याबाबतचा निर्णय शासनाच्या विचाराधीन होता. त्यानुसार शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतलेला आहे.

शासन निर्णय :-

कोळसा/लिग्नाईटवर चालणा-या औष्णिक विद्युत केंद्रापासून ३०० कि.मी. त्रिज्येच्या परिसरात इमारत बांधकाम करणा-या अभिकरणाने इमारती बांधकामे करण्यासाठी फक्त औष्णिक विद्युत केंद्रातून निर्माण होणाऱ्या फ्लाय अॅश (Fly Ash) पासून बनविलेल्या उत्पादनांचा/ साहित्याचाच वापर करणे बंधनकारक करण्यात येत आहे.

२. औष्णिक विद्युत केंद्रापासून १०० कि.मी. पर्यंतच्या अंतराकरिता फ्लाय अॅशपासून बनविलेल्या/निर्मित उत्पादने, रस्ते बांधणी प्रकल्प व शेती संबंधीत मृद संधारण यासाठी आवश्यक फ्लाय अॅशच्या वाहतुकीचा संपूर्ण खर्च संबंधित औष्णिक विद्युत केंद्राकडून करण्यात यावा. तसेच १०० कि.मी. च्या पुढे ३०० कि.मी. पर्यंतचा वाहतुकीचा खर्च वापर करणारे अभिकरण व औष्णिक विद्युत केद्र (TPPS) यांनी समान हिश्याने करावा. ज्यायोगे फ्लाय अॅशपासून बनविलेल्या उत्पादनाचा खर्च कमी होईल, त्यामुळे ग्राहकास फ्लाय अॅश पासून बनविलेल्या उत्पादनाचा वापर करणे किफायतशीर होण्याबरोबर फ्लाय अॅशचा वापर देखील वाढेल.
३. प्रधानमंत्री ग्रामसडक योजने अंतर्गत असलेले रस्ते बांधणी प्रकल्प, तसेच मालमत्ता निर्मितीच्या शासकीय योजनामधून बांधण्यात येणा-या इमारती,रस्ते, धरणे व भराव इत्यादींकरिता लागणाऱ्या फ्लाय अॅशच्या औष्णिक विद्युत केंद्रापासून ते प्रकल्प क्षेत्रापर्यंतच्या वाहतुकीचा पुर्ण खर्च संबंधित औष्णिक विद्युत केंद्राकडून करण्यात यावा.
४. शासनाच्या विविध योजनेअंतर्गत असलेल्या प्रकल्पासाठी, इमारतीसाठी उदा. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना कायदा २००५ (मनरेगा), स्वच्छ भारत अभियान, शहरी व ग्रामीण गृह योजना (अशा की ज्यामध्ये बांधकाम क्षेत्र १००० चौ.फूटापेक्षा जास्त असेल), औद्योगिक वसाहती, उद्याने व उपवने किंवा विशेष आर्थिक प्रक्षेत्रातील पायाभूत सुविधासाठीची बांधकामे इत्यादीसाठी फ्लाय अॅशपासून निर्मित केलेल्या विटा अथवा उत्पादने यांचा वापर करणे बंधनकारक राहील.
५. ज्या शहरातील लोकसंख्या एक कोटी अथवा त्याहून जास्तीची आहे, अशा शहरातील बांधकामासाठी राज्य शासकीय प्राधिकरणाने फ्लाय अॅशपासून निर्मित केलेल्या विटा बांधकामासाठी वापरणे बंधनकारक करणेकरीता इमारत बांधकाम नियमावलीमध्ये सुधारणा करण्यात याव्यात.
६. औष्णिक विद्युत केंद्रापासूनच्या ३०० कि.मी. च्या परिसरातील क्षेत्रात निर्माण केलेले/बांधलेले रस्ते व इतर पायाभूत सुविधा इत्यादीच्या खर्चाची संबंधित कंत्राटदारास करावयाची अदायगी ही औष्णिक विद्युत केंद्राचे फ्लाय अॅशचा पुरवठा प्रमाणपत्र सादर करणेशी जोडण्यात यावी.
७. सर्व क्षेत्रिय मुख्य अभियंता यांनी त्यांचे कार्यक्षेत्रातील विविध औष्णिक विद्युत केंद्रांपासून १०० कि.मी. तसेच ३०० कि.मी. पर्यंतचे कार्यक्षेत्र निश्चित करावे. त्यानुसार त्यांचे अधिपत्याखालील अधीक्षक अभियंता यांना दरसूचीमध्ये फ्लाय अॅशचा वापर करून बनविलेल्या बाबी समाविष्ट करण्याबाबत सूचना देण्यात याव्यात. तसेच तांत्रिक मान्यता देणा-या प्राधिका-याने त्याच बाबी बांधकामामध्ये प्रस्तावित केल्याबाबतची खात्री केल्यानंतरच तांत्रिक मान्यता देणेबाबत सर्व क्षेत्रिय अभियंत्यांना सूचना देण्यात याव्यात.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०७२६११५७५७८४१८ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(प्रदीप दळवी)

शासनाचे अवर सचिव

प्रति,

- १) अपर मुख्य सचिव , नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- २) प्रधान सचिव , पर्यावरण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) प्रधान सचिव , नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ४) प्रधान सचिव , उद्योग उर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) प्रधान सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) सचिव (रस्ते), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७) सचिव (बांधकामे), सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ८) सचिव, प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजना, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- ९) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १०) सर्व जिल्हाधिकारी.
- ११) सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
- १२) संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
- १३) मुख्य अभियंता तथा सह सचिव सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मुंबई.
- १४) सर्व मुख्य अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग.
- १५) आंतर वित्तीय सल्लागार तथा उप सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
- १६) सर्व उप सचिव, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १७) अधिदान व लेखा अधिकारी, लेखा व अधिदान कार्यालय, मुंबई.
- १८) निवडनस्ती.